

RODÀ DE LLANZA, Isabel. *Un episodi dintre de les humanitats: l'epigrafia. Epigrafia "major" i "menor": l'exemple del fabricant de teules Herenni Optat.* Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, 2015. 130 pàgs. [17 x 24].

El treball que es ressenya a continuació és el discurs que l'autora llegí, el passat 12 de febrer de 2015, en el seu acte d'ingrés a la més antiga acadèmia de Catalunya, la de Bones Lletres de Barcelona. En conseqüència, tant en l'estructura, com en el contingut i extensió, aquest presenta unes característiques especials que el fan diferent a la major part de treballs ressenyats. No obstant això, aquest discurs és un estudi científic de prou interès com per merèixer ser esmentat. De fet, com ha demostrat Benoît Pallistrandi, en el seu magnífic llibre: *Un discours national? La Real Academia de la Historia entre la science et la politique (1847-1897)* aquesta mena de treballs són bàsics, tant en el moment de ser confeccionats, per ser obres científiques que resumeixen i difonen la trajectòria intel·lectual del futur acadèmic, com perquè, posteriorment, esdevenen una font documental de primer ordre per conèixer els ideals i interessos de les elits científiques i intel·lectuals que els redactaren.

Estructuralment, l'obra té tres apartats diferents clarament marcats que, ensems, s'entrecreuen entre sí d'una manera molt subtil, oferint-nos una visió global del *cursus honorum* de l'autora, que així, de retop, justifica el seu nomenament com a membre numerari de la citada Acadèmia. En primer lloc, glossa breument –com es tradicional en aquesta mena de treballs– la figura de l'acadèmic la medalla del qual passa a ocupar, el doctor Frederic Udina i Martorell (1914-2011), amb qui va mantenir una estreta relació a partir dels anys seixanta del segle XX, quan entrà a formar part del seu grup de treball al Museu d'Història de la ciutat de Barcelona. En segon lloc, fa una llarga i interessant dissertació sobre l'epigrafia com a font per a l'estudi del món clàssic. A la pràctica, aquest apartat és una veritable apologia d'aquesta ciència, puix que no es limita a considerar-la, com de fet és, una ciència auxiliar de la història –com l'arqueologia, amb la qual comparteix objectius i metodologia–; ans el contrari, la situa en peu d'igualtat. Alhora, exposa la necessitat que es potenciï l'estudi de les humanitats en l'ensenyament actual en què, malauradament, sovint les assignatures que s'hi relacionen són les ventafocs de les matèries docents. El motiu que addueix per justificar-ho és que aquestes promouen ensenyaments capdavanters que haurien de presidir la formació de qualsevol ésser humà, car una bona base cultural és la garantia que estem formant millors persones, veritables ciutadans amb esperit crític, que mercès a la aquesta formació posseiran una major capacitat per entendre el món actual (malauradament, no compartim aquesta opinió, perquè creiem que una bona formació cultural no sempre es garant del predomini d'uns valors humanistes, respectuosos amb els altres i la diversitat; si no seria impossible explicar com s'ho féu el nazisme per fer forat en una de les societats més cultes d'Europa a les primeres dècades del segle XX). A continuació fa un resum de què és i què entenem per epigrafia i un breu, però força complet, estat de la qüestió dels estudis que, en formats molt diversos, han tractat i tracten aquesta ciència.

Certament, aquest apartat no aporta cap novetat però això és lògic en la mena d'escrit que tenim entre mans que, com ja hem dit, és un resum de la trajectòria de l'autora i no un treball d'investigació pròpiament dit. D'aquí que hi hagi alguns petits lapsus, sense més importància, que simplement evidencien això que diem. Per exemple, ens ha sorprès veure que no s'esmenta (a la pàg.43) a alguns il·lustres epigrafistes catalans com Josep Finestres i Monsalbo (1688 – 1777) o el seu deixeble Ramon Lázaro de Dou i de Bassols (1742 -1832), quan tots dos tingueren contactes sovintejats amb la Reial Acadèmia en què l'autora acaba d'ingressar. Per citar només un exemple d'això, podem esmentar que el destacat acadèmic Josep Vega i de Sentmenat (1754 – 1831) inicià el seu àmpliament citat i poc llegit discurs *Disertación sobre las colonias de griegos en Cataluña* –increïblement encara inèdit- amb els següents termes: “Los nuestros, decía el inmortal Finestres, amancillaron tan torpemente la Historia de esta Provincia, q[ue] necesita no menos, q[u]e las caballerizas de Augis de un nuevo Hércules...”. O que en esmentar (pàg. 52) el CEIPAC (Centro para el Estudio de la Interdependencia Provincial en la Antigüedad Clásica de la Universitat de Barcelona) no es digui que fou el primer grup d'investigació en entendre la importància que la informàtica aplicada podia aportar a la investigació sobre la història antiga. O, també, que se citi com a una reimpressió feta a Perusa l'any 1978 el suposat llibre de Dressel *Saggi sull'instrumentum romano* (a la pàg. 57), ja que aquest mai el va escriure com a tal. De fet, es tracta d'una reunió d'articles d'aquest autor que va dur a terme l'editor Filippo Coarelli, que també li va posar el títol. El darrer apartat del discurs segueix la pista a un fabricant de teules Luci Herenni Optat, per tal d'exposar un clar exemple dels resultats que podem obtenir quan combinen totes les informacions arqueològiques i documentals que tenim a l'abast. No hi ha dubte que aquesta és la part més interessant del treball. Veure com a partir d'unes lletres impreses sobre unes teules mil·lenàries, mitjançant un estudi acurat de les diverses tipologies de segells emprades, de la difusió de les peces i fixant-ne la cronologia mitjançant l'arqueologia -tot això amanit amb l'ús de les noves tecnologies-, li permeten donar entitat històrica a un personatge fins ara desconegut, és apassionant.

Finalment, el discurs es clou amb una bibliografia complerta sobre el personatge investigat, un breu i documentat discurs de contesta de l'acadèmic numerari José E. Ruiz-Domènec, unes magnífiques figures i una complerta bibliografia de la nova acadèmica.

LLUÍS BUSCATÓ I SOMOZA
(Doctor en Història, Girona)

Traducción de la reseña anterior:

El trabajo que se reseña a continuación es el discurso que la autora leyó, el pasado 12 de febrero de 2015, durante el acto de ingreso en la más antigua academia de Cataluña, la de Buenas Letras de Barcelona. En consecuencia, tanto en la estructura, como en el contenido y extensión, éste presenta unas características especiales que lo hacen distinto a la mayor parte de los trabajos reseñados. No obstante, este discurso es un estudio científico de interés para ser mencionado. De hecho, como ha demostrado Benoît Pallistrandi en su magnífico libro: *Un discours national? La Real Academia de la Historia entre la science et la politique (1847-1897)*, este tipo de trabajos son básicos, tanto en el momento de ser confeccionados, por tratarse de obras científicas que resumen y difunden la trayectoria intelectual del futuro académico, como porque, posteriormente consisten en una fuente documental de primer orden para conocer los ideales e intereses de las élites científicas e intelectuales que los redactaron.

Estructuralmente, la obra consta de tres apartados diferentes claramente marcados, que se entrecruzan entre sí de un modo muy sutil, ofreciéndonos una visión global del *cursus honorum* de la autora, que así justifica su nombramiento como miembro numerario de la citada Academia. En primer lugar, glosa brevemente – como es tradicional en este tipo de trabajos- la figura del académico la medalla del cual pasa a ocupar, el doctor Frederic Udina i Martorell (1914-2011), con quien mantuvo una estrecha relación a partir de los años sesenta del siglo XX, cuando entró a formar parte de su grupo de trabajo en el Museu d'Història de la ciutat de Barcelona. En segundo lugar, realiza una larga e interesante disertación sobre la epigrafía como fuente para el estudio del mundo clásico. En la práctica, este apartado constituye una verdadera apología de dicha ciencia, pues no se limita a considerarla, como de hecho es, una ciencia auxiliar de la historia –como la arqueología, con la cual comparte objetivos y metodología; sino más bien, la sitúa en pie de igualdad. Asimismo, expone la necesidad de que se potencie el estudio de las humanidades en la enseñanza actual en la que, malgradamente, a menudo las asignaturas que se relacionan son las cenicientas de las materias docentes. El motivo que utiliza para justificarlo es que éstas promueven enseñanzas básicas que deberían presidir la formación de cualquier ser humano, pues una buena base cultural constituye la garantía de que nos hallemos formando a personas mejores, verdaderos ciudadanos con espíritu crítico, que gracias a dicha formación poseeran una mayor capacidad para entender el mundo actual (lamentablemente, no compartimos esta opinión, porque creemos que una buena formación cultural no siempre es el garante del predominio de unos valores humanistas, respetuosos con los otros y la diversidad; si no sería imposible explicar como lo hizo el nazismo para crear un agujero en una de las sociedades más cultas de Europa en las primeras décadas del siglo XX). A continuación elabora un resumen de lo que es y de lo que entendemos por epigrafía y un breve, pero bastante completo, estado de la cuestión de los estudios que, en formatos muy diversos, han tratado y tratan esta ciencia.

Lo cierto es que este apartado no aporta ninguna novedad, aunque ello es lógico en este tipo de escritos, pues se trata más bien de un resumen de la trayectoria de la autora y no un trabajo de investigación propiamente dicho. De ahí que haya unos

pequeños lapsus, de escasa importancia, que evidencian lo comentado. Por ejemplo, nos ha sorprendido observar que no se menciona (en la p. 43) a algunos epigrafistas catalanes como Josep Finestres i Monsalbo (1688 – 1777) o su discípulo Ramon Lázaro de Dou i de Bassols (1742 -1832), porque ambos tuvieron a menudo contactos con la Real Academia en la qual la autora acaba de ingresar. Por citar sólo un ejemplo, podemos mencionar que el destacado académico Josep Vega i de Sentmenat (1754 – 1831) inició su ampliamente citado y poco leído discurso *Disertación sobre las colonias de griegos en Cataluña* –increíblemente todavía inédito- con los siguientes términos: “Los nuestros, decía el inmortal Finestres, amancillaron tan torpemente la Historia de esta Provincia, q[ue] necesita no menos, q[u]e las caballerizas de Augis de un nuevo Hércules...”. O bien que al citar el (pàg. 52) el CEIPAC (Centro para el Estudio de la Interdependencia Provincial en la Antigüedad Clásica de la Universitat de Barcelona) no se menciona que fue el primer grupo de investigación que entendió la importante aportación de la informática a la investigación sobre la historia antiga. O, también, que se cite como una reimpression hecha en Perusa, el año 1978, el supuesto libro de Dressel *Saggi sull’instrumentum romano* (a la pàg. 57), pues el mismo nunca se escribió como tal. De hecho, se trata de una reunión de artículos de este autor que llevó a cabo el editor Filippo Coarella, quien también le puso título. El último apartado del discurso sigue la pista a un fabricante de tejas Luci Herenni Optat, y se expone un claro ejemplo de los resultados que se pueden obtener cuando se combinan todas las informaciones arqueológicas y documentales que tenemos disponibles. Sin duda ésta es la parte más interesante del trabajo. Ver como a partir de unas letras impresas sobre unas tejas milenarias, mediante un estudio minucioso de las diversas tipologías de sellos empleadas, para la difusión de las piezas y prestando atención a la cronología a través de la arqueología –todo aliñado mediante el uso de las nuevas tecnologías- le permiten dar entidad histórica a un personaje hasta ahora desconocido, lo cual resulta ser apasionante.

Finalmente, el discurso se cierra con una bibliografía completa sobre el personaje investigado, un breve y documentado discurso de contestacion del académico numerario José E. Ruiz-Doménec, unas magníficas figuras y una completa bibliografía de la nueva académica.

LLUÍS BUSCATÓ I SOMOZA
(Doctor en Història, Girona)